Майстер творити усмішки

[Матеріал підготувала завідувач відділу НТБ НТУ «ХПІ» С. Костроміна]
#18-19 от 27.11.2014
До 125-річчя від дня народження Остапа Вишні (справжнє прізвище – Павло Губенко)
«В чому ж секрет нев'янучої свіжості його слова? «Усмішки» Остапа Вишні я полюбив. Полюбив їх за те, що вони запашні, за те, що вони ніжні, за те, що вони жорстокі, за те, що вони смішні, за те, що вони глибоко трагічні, за те, що вони близькі народу…».
Микола Хвильовий

Остап Вишня… Під таким ім`ям увійшов в українську літературу неперевершений гуморист і сатирик Павло Михайлович Губенко. Письменник унікальної (не тільки для України) популярності, рекордних – мільйонних! – тиражів, твори якого знали навіть неписьменні. Його по-справжньому любили і читали – і в місті, і в селі. Він отримував щодня десятки листів з подяками, проханнями допомогти, розібратися. Він жартував, висміював, іронізував, незважаючи на трагізм свого життя, а незадовго до смерті записав у щоденнику: «Все життя гумористом! Господи! Збожеволіти можна від суму!». Понад півстоліття минуло відтоді, як він пішов із життя, проте його правдиве, дотепне, запашне, ядуче, ніжне, вбивче, ласкаве, добродушне, лукаве, соковите, колоритне живе слово і сьогодні знаходить свого читача.
Павло Михайлович Губенко народився 13 листопада 1889 р. на хуторі Чечва біля с. Грунь, що на Полтавщині (нині Охтирський р-н Сумської обл.). Навчання в сільській, потім – у військово-фельдшерській школі, праця в лікарні, а згодом – вступ до Київського університету в 1917 році, таким був його шлях до майбутньої журналістської і літературної праці.
1922-й став роком могутнього і стрімкого злету Остапа Вишні в українській гумористиці. До кінця двадцятих років він був уже автором 23 книг фейлетонів, гуморесок, нарисів, які за чотири роки перевидавалися 42 рази, а збірка антирелігійних фейлетонів «Справи небесні»

(1923) витримала аж шість перевидань. Одна за одною виходять збірки письменника: «Кому веселе, а кому й сумне» (1924), «Реп`яшки», «Вишневі усмішки (сільські)» (1924), «Вишневі усмішки кримські» (1925), «Щоб і хліб родився, щоб і скот плодився», «Лицем до села», «Українізуємось» (1926), «Вишневі усмішки кооперативні», «Вишневі усмішки театральні» (1927), «Ну й народ», «Вишневі усмішки закордонні» (1930); двома виданнями (1928 і 1930) побачило світ зібрання «Усмішок» у чотирьох томах.

З ким би не зустрічався Павло Михайлович, де б не бував – скрізь знаходив матеріал для своїх гуморесок. Так з`являлися «Усмішки»: сільські, київські, кримські, мисливські, театральні. Під його пером жанр українського фейлетону сягнув істинних висот художності. Може, в тому і полягає феномен Остапа Вишні, що, не думаючи про високі мистецькі цілі, він у суєті неспокійного газетного життя творив шедеври. Майстер пародії і шаржу із задоволенням маскувався під «простачка», від нього віяло тим казковим дурником, перед яким пасують і мудреці, і королі.

Остап Вишня провадив велику літературно-громадську роботу: брав участь у діяльності літературних об’єднань «Плуг» і «Гарт», разом із В. Блакитним організував і редагував журнал «Червоний перець», входив до оргкомітету Спілки письменників України і Всесоюзного оргкомітету. На початку 30-х рр. письменник був у зеніті слави. Саме тоді почалися зміни у суспільстві. У пресі з`явилася перша «ластівка» – різко негативна оцінка творчості гумориста. 26 грудня 1933 р. найвідоміший український письменник того часу гуморист Остап Вишня був заарештований. Десять років провів у болотах на Півночі (Ухта, Комі АРСР, на руднику Еджит-Карта), страждаючи від тяжкої хвороби й маючи за «співучнів» карних злочинців. Ім`я його було піддане анафемі у пресі, книжки вилучено з бібліотек, дружину з малолітньою дочкою вислано за межі України. У 1943 р. письменник несподівано опиняється на волі. Розпочинається другий період активної і плідної творчості. Його початок ознаменувала «Зенітка» – публікація в газеті «Радянська Україна», що обійшла всі фронти, часто звучала по радіо і відновила в читацькій свідомості призабуте за десятиліття ім`я народного гумориста-улюбленця. Хоча Павло Губенко був на волі, жилося йому не дуже затишно. Постійно перебував під наглядом агентів. Звичайно, все це позначалося і на його подальшій творчості. Лише 25 жовтня 1955 р. письменника реабілітували.

Але й після цього критики не давали йому спокою. Адже він не йшов на компроміс зі своєю совістю і не міг писати про те, що дозволялось, а писав про злободенне, наболіле. Остап Вишня активно співпрацював з журналом «Перець», часто виступав перед читачами, одна за одною виходять його політичні памфлети та фейлетони: «Самостійна дірка» (1945), збірка гумору «Зенітка» (1947), «Весна-красна» (1949), «День і ніч» (1950), «Мудрість колгоспна» (1952), «А народ війни не хоче» (1953), «Діла наші і діла не наші» (1953), «Вибране» (1954), «Великі ростіть» (1955), «Брехнею світ пройдеш, та назад не вернешся», «Отак і пишу», «Нещасливе кохання» (1956), перекладає твори М. Гоголя, Я. Гашека, В. Маяковського, О`Генрі, О. Сухово-Кобиліна, А. Чехова та ін. Його перу належить багато гумористичних творів для дітей. У 1956 р. світ побачили твори письменника у двох томах. Його читали мільйони, його живий голос чули десятки тисяч. І до останніх днів письменник не поривав зв`язку зі своїми читачами. Ще за тиждень до смерті він виступав перед

читачами в Каховці на Херсонщині.
28 вересня 1956 р невблаганна смерть раптово обірвала життя Остапа Вишні. Тридцять п`ять років подарувала доля Остапу Вишні на творчу діяльність. З них третину випало прожити за колючим дротом. Інша людина назавжди втратила б здатність сміятися, але не він. Плідно працював, незважаючи на гостру критику та не дуже схвальні відгуки. Усмішка Остапа Вишні стала мистецькою цінністю на довгі часи.
У книжкових фондах НТБ НТУ «ХПІ» зібралася цікава добірка видань творів письменника. На абонементі художньої літератури (ГАК, 2 поверх, к. 201) можна познайомитися з семитомним виданням, що вийшло друком у видавництві «Дніпро» упродовж 1963–1965 рр. і вважається одним з найбільш повних зібрань творів Остапа Вишні. Також до уваги читачів бібліотекар може запропонувати чудове п’ятитомне зібрання творів автора, цього ж видавництва, яке побачило світ у 1974–1975 рр. Серед видань більш пізніх років видавництва привертають увагу збірка оповідань, фейлетонів, гумореcок «Вот так и пишу» московського видавництва «Правда» 1984 року та видання «Усмішки», що вийшло у світ в серії «Бібліотека школяра» київського видавництва «Дніпро» у 2001 році. У цих виданнях зібрано найкращі твори автора за всі роки його письменницької діяльності. Запрошуємо всіх бажаючих долучитися до творчого доробку відомого українського сатирика та гумориста Остапа Вишні. Відкрийте для себе неперевершену красу в художньому слові «майстра творити усмішки». Нехай у нашому житті буде менше гірких хвилин, солоних жартів і кислих усмішок, а завжди бринить лише веселий та щасливий сміх!